

Եփրատի վերին հոսանքի շրջանից հյուսիս Ք.ա. 12-րդ դարից մինչև Ք.ա. 7-րդ դարը վկայված է ասորեստանյան Դայանեի՝ ուրարտական Դիաուխի երկիրը, որն իր կազմի մեջ էր առնում մի շարք առանձին ցեղային երկրներ: Այն Հայկական լեռնաշխարհի ամենաուժեղ ցեղային միություններից մեկն էր: Ուսումնասիրողների մի մասը գտնում է, որ այս ցեղային միության կամ երկրի անունը պահպանվել է հայկական Տայք նահանգի անվան մեջ:¹ Մեծ Հայքի 14-րդ նահանգը և Տայքը տարածվել են Ճորոխ գետի միջին հոսանքի շրջանում՝ Կուրի վերնագավառում: Ըստ Անանիա Շիրակացու «Աշխարհացոց»-ի՝ Տայքը վարչականորեն բաժանվել է 8 գավառի՝ Կոդ, Բերդաց Փոք, Պարտիզաց Փոք, Ճակք, Բողխա, Ոքաղե, Ագորդաց Փոք և Արսեաց Փոք²:

Առաջին գրավոր տեղեկությունները Տայքի մասին հաղորդում են ասորեստանյան սեպագիր արձանագրությունները (Ք.ա. 12-9-րդ դդ), որտեղ վերջինս հիշատակված է Դայանի/Դայանեի անվանումով: Ասորեստանի Թիզլաթփալասար I թագավորի (Ք.ա. 1115-1077թթ.) արձանագրություններում պահպանված տեղեկությունների համաձայն՝ Դայանեի-Տայքը եղել է վաղ պետական կազմավորում և կարևոր դեր խաղացել Հայկական լեռնաշխարհում ձևավորված հակասորեստանյան ռազմաքաղաքական խմբավորման՝ Նաիրի 23 «երկրների» մեջ: Թիզլաթփալասար I-ի տարեգրությունների համաձայն՝ Ք.ա. 12-րդ դարի վերջին Դայանեի թագավոր Սենին առաջատար տեղ էր գրավում լեռնաշխարհի իշխողների շարքում³:

Դեպի հյուսիս՝ Նաիրի երկրները, Տիգրիսի ակունքներից սկսած մինչև Ճորոխ գետի ավազանում գտնվող Դայանեի երկիրը ասորեստանցիների կատարած արշավանքի մանրամասն նկարագրությունը պահպանվել է Թիզլաթփալասար I-ի տարեգրության մեջ: Արշավանքն ուղղված էր ոչ թե Վանա լճից հարավարևելք ընկած շրջանները, ինչպես Սալմանասար I-ի ժամանակ⁴ կամ Հայկական լեռնաշխարհի արևմտյան մաս՝ հարավից հյուսիս, այլ Արածանիի հոսանքն ի վեր: Ասորեստանյան բանակը շրջանցել էր Հայկական պարը, ապա Արարատյան դաշտ-Շիրակ-Վանանդ-Բասեն ուղղությամբ հասել էր Դայանեի⁵:

Թիզլաթփալասար I-ի Ք.ա. 1114թ. արշավանքն ուղղված էր Հայկական լեռնաշխարհի պետական կազմավորումների դեմ: Դրանց ամբողջությունը նա կոչում է Նաիրի երկրներ: Իր այն արձանագրության մեջ, որը հայտնաբերվել է

¹ *Арутюнян Н.* Топонимика Урарту, “Хурриты и урарты”, I, Ер., 1985, стр. 70-71, 73.

² *Երևյան Ս.*, Հայաստանը ըստ «Աշխարհացոց»-ի, Եր., 1963, էջ 110:

³ *Дьяконов И.* Ассиро-вавилонские источники об истории Урарту, “Вестник древней истории”, 1951, NN 2-4, надп. N 10.

⁴ Նույն տեղում, надп. N 27.

⁵ *Պետրոսյան Ս.*, «Արարատյան դրախտը» սեպագիր աղբյուրներում, «Պատմա-բանասիրական հանդես», 2009, թիվ 2-3, էջ 249-261:

Աշխուր քաղաքի ավերակները պեղելիս (այժմ Լոնդոնի Բրիտանական թանգարանում է) նա պատմում է Նաիրի երկրների նախ՝ 23, ապա 60 «արքաների» (բնագրում «թագավորների») դեմ տարած հաղթանակների մասին⁶: Այդ ընթացքում Թիզլաթփալասար I-ը, եթե հավատ ընծայենք նրա արձանագրության հաղորդումներին, գերի է վերցրել Նաիրիի բոլոր «արքաներին», բայց մեծահոգաբար բաց էր թողել՝ բավարարվելով նրանց որդիներին պատանդ վերցնելով և նրանց վրա հարկ դնելով (1200 ձի և 2000 տավար):⁷ Միակ բացառությունը եղել էր Դայաենի երկրի արքան, որին Ասորեստանի թագավորը բաց չէր թողել, այլ իր հետ տարել էր Ասորեստան: Թիզլաթփալասար I-ն այսպես է նկարագրում այդ իրադարձությունը. «Դայաենի երկրի թագավորին՝ Մենիին, որը չէր հնազանդվել իմ տիրոջը՝ Աշխուր աստծուն, գերեվարված և կապանքների մեջ բերի իմ քաղաքը՝ Աշխուր, բայց հետո նրան ներում շնորհեցի և իմ Աշխուր քաղաքից նրան կենդանի թողեցի՝ մեծ աստվածների փառքը փառաբանելու համար: Ընդարձակ Նաիրի երկրին իր ողջ սահմաններով ես տիրեցի և նրանց բոլոր թագավորներին՝ խոնարհեցրի»⁸:

Ինչպես տեսնում ենք, Նաիրի միության ներսում Դայաենին մյուս երկրների համեմատությամբ ունեցել է ավելի բարձր կարգավիճակ, որն էլ նրա արքա Մենիին դրդել էր չհնազանդվել Ասորեստանի թագավորին: Դրա համար էլ նա գերվել և տարվել էր Ասորեստանի մայրաքաղաք Աշխուր: Հետաքրքիր է, որ Թիզլաթփալասար I-ը նրան ազատ էր արձակել, առանց նրա որդիներին պատանդ վերցնելու և առանց նրա վրա հարկ դնելու: Այս հանգամանքները խիստ կասկածելի են դարձնում «մեծահոգի» Թիզլաթփալասար I-ի հաղորդումները: Բացառված չէ, որ ոչ թե նա ինքն էր ազատ արձակել Մենիին, այլ վերջինիս հաջողվել էր փախուստի դիմել:

Թիզլաթփալասար I-ի ոչ բոլոր հաղորդումներն են արժանի վստահության: Ինչպես Ն. Ադոնցն է նկատում. «Չափազանցնելու նրա ճաշակն արտահայտվում է նաև այլուր: Այսպես, նա ուզում է հավատացնել, թե երբ Խառանում իր սխրագործություններից հետո անձնատուր է լինում որսորդության հաճույքին, իբր թե մեկը մյուսի հետևից սպանել է չորս վայրի ցուլ, տասը հզոր արու փիղ, իսկ կենդանի է բռնել չորսին: Նա ռոնատակ է արել 120 առյուծ, իսկ մարտակառքով՝ ևս 800-ը: Բացի դրանից, նա կոտորել է շրջակա դաշտերի բոլոր անասուններին և երկնքի բոլոր թռչուններին»⁹:

Թիզլաթփալասար I-ի հաջորդ Ասորեստանի թագավորների ավերածություններից, կողոպուտից և «դարավոր հարկի ու տուրքի» տակ ընկնելուց հետո Նաիրի ցեղամիության մեջ մտնող թագավորություններից շատերը թողել են պատմության ասպարեզը: Դրանցից շատ քչերին է հաջողվել մնալ կանգուն: Դրանցից է եղել Դայաենի թագավորությունը: Եթե հավատանք Ասորեստանի

⁶ Дьяконов И., նշվ. աշխ., надп. N 10.

⁷ Ըստ Ն. Ադոնցի, 120 ձի և 2000 տավար (Ադոնց Ն., Հայաստանի պատմություն. Ակունքները. X-VI դդ. մ.թ.ա., Եր., 1972, էջ 59):

⁸ Հայ ժողովրդի պատմության քրեստոմատիա, հ. 1, Եր., 1981, էջ 20:

⁹ Ադոնց Ն., նշվ. աշխ., էջ 64:

թագավորների արձանագրություններին, կանգուն մնացած թագավորություններն առանց ապստամբելու վճարել են Ասորեստանի «դարավոր հարկն ու տուրքը» մինչև Ք.ա. IX դարի կեսերը, երբ Ասորեստանի դեմ ապստամբել են նրան հարկատու երկրները, այդ թվում՝ Դայաննի թագավորությունը:¹⁰

Ասորեստանի վերջին թագավորը, որը բախում է ունեցել Դայաննիի հետ, եղել է Սալմանասար III-ը (Ք.ա. 858-824թթ), որն այսպես է նկարագրում դեպի Հայկական լեռնաշխարհի խորքերը ձեռնարկած իր արշավանքներին. «Իմ իշխանության երրորդ տարին ...Ալզիի (Աղձնիք) լեռնանցքները մտա: Ալզի երկրից մինչև Սուխամե երկիրը, Սուխամե երկրից մինչև Դայաննի երկիրը, Դայաննի երկրից մինչև ուրարտացի Արամուի Արծաշքու թագավորական քաղաքը (գնացի): ...Արծաշքու թագավորական նրա քաղաքը, շրջակայքի քաղաքների հետ նվաճեցի: Նրա անչափ ունեցվածքը և հարստությունը դուրս բերի: Քաղաքները քանդեցի, ոչնչացրի, կրակով այրեցի...»:¹¹

Ակնհայտ է, որ ասորեստանյան զենքի հարվածների թիրախ այս անգամ դարձել էր Ուրարտուն: Դայաննին կա՛մ հարձակման օբյեկտ չէր դարձել, կա՛մ էլ նրա որոշ ծայրամասեր էին ենթարկվել ավերածությունների: Մինևույն ժամանակ պարզվում է, որ Թիզլաթփալասար I-ի նշանավոր արշավանքից շուրջ 250 տարի անց Հայկական լեռնաշխարհի պետական կազմավորումների փոխհարաբերություններում տեղի էին ունեցել նկատելի փոփոխություններ: Դայաննին այլևս լեռնաշխարհի կյանքում առաջատար դեր չէր կատարում: Այդ դերը այժմ ստանձնել էր Ուրարտուն, որի պատճառով էլ Սալմանասար III-ը իր հարվածն ուղղում է հենց նրա դեմ:¹²

Սյուսիանդերձ, Դայաննին շարունակում էր մնալ լեռնաշխարհի ուժեղ ցեղային երկրներից մեկը: Եթե Ասորեստանի թագավորը ձգտում էր իր գերիշխանության տակ առնել ամբողջ Հայկական լեռնաշխարհը, ապա նա չէր կարող այժմ անել Դայաննին: Դարձյալ խոսքը տանք Ասորեստանի թագավորին. «Իմ իշխանության 15-րդ տարում դեպի Նաիրի երկիրը գնացի: Տիզրիս գետի ակունքում՝ գետաբերանում, լեռների քարափի վրա իմ թագավորական կոթողը սարքեցի: Իմ հզորության փառքը, իմ խիզախ արշավանքները նրա վրա արձանագրեցի: Ուրարտացի Արամուի քաղաքները մինչև Եփրատի ակունքները քանդեցի, ոչնչացրի, կրակով այրեցի... Դայաննի երկրի թագավոր Ասիան իմ ոտքերը գրկեց, հարկն ու տուրքը, ինչպես և ձիերը վերցրի, իմ թագավորական կոթողը կառուցեցի, նրա քաղաքի մեջտեղը կանգնեցրի»:¹³

Ինչպես տեսնում ենք, Սալմանասար III-ը դարձյալ խոսում է Ուրարտունում (այս անգամ նրա ծայրամասերում) կատարած ավերածությունների մասին, բայց նման բան չի ասում Դայաննիի կապակցությամբ: Նշանակում է Դայան-

¹⁰ Սարգսյան Դ., Դայաննի-Դիաուխի պետության գրաված տարածքը և բնակչության հայկական ծագումը, ԼՀԳ, 2003-2, էջ 170:

¹¹ Հայ ժողովրդի պատմության քրեատմատիա, հ. 1, էջ 22-23:

¹² Արոնց Ն., նշվ. աշխ., էջ 76-77:

¹³ Հայ ժողովրդի պատմության քրեատմատիա, հ. 1, էջ 23:

նին ավերածությունների չէր ենթարկվել, որովհետև նրա ցեղապետ-արքան կամովին ենթարկվել էր Ասորեստանի թագավորին՝ հարկ ու տուրք վճարելով ու ձիեր հանձնելով: Դրանք հավանաբար աննշան են եղել, հակառակ դեպքում, Սալմանասար III-ը պարտադիր կտեղեկացներ դրանց թվի մասին: Հայկական լեռնաշխարհի ցեղերի դեմ Սալմանասար III-ի ձեռնարկած արշավանքները հոգուտ Ասորեստանի որևէ արմատական փոփոխության չհանգեցրին: Այս տեսանկյունից նրա ձեռնարկումները բավականին հիշեցնում էին իր նախորդներից Թիզլաթիալասար I-ի ձեռնարկումներին, որոնց վերաբերյալ Ն. Ադոնցը գրում էր. «Համենայն դեպս, նրա հաջողությունները վաղանցուկ էին՝ օրվա հաղթանակ, առանց վաղվա շարունակության»:¹⁴

Միննույն ժամանակ Ն. Ադոնցի ուսումնասիրություններից պարզվում է, որ Դայաենին դուրս էր եկել բուն ցեղային երկրի (հետագա Տայքի տարածքը) սահմաններից և վերածվել էր հարևան ցեղային երկրներից մի քանիսն ընդգրկող ցեղամիության: Ընդ որում, Սալմանասար III-ը իր արձանագրություններից մեկում Դայաենին հիշատակում է իբրև խոշոր քաղաքական միավոր, ինչպիսին էր Ուրարտուն:

Դիաուխի-Դայաենի-Տայքն ասորեստանյան արշավանքներից ձեռքբաղվել է միայն Ուրարտուի՝ Վանի թագավորության հզորացումից հետո (Ք. ա. IX դ. վերջ):

Ք.ա. 8-րդ դարի մոտերքը Դայաենին լեռնաշխարհի ամենահարուստ թագավորություններից մեկն էր: Վերին Եփրատի հովտով ու Բոնակապան լեռնանցքով (որը տանում է դեպի Ճորոխի ու Գայլ գետի հովիտները) անցնում էր Միջագետքից Հայկական լեռնաշխարհի վրայով դեպի մերձսևծովյան մարզ տանող հիմնական առևտրական ճանապարհը: Այդ ճանապարհն առանձնահատուկ նշանակություն է ստանում Ք. ա. 8-րդ դարից սկսած, երբ Արևմտյան Եփրատով կապվել էր Եփրատի հոսանքն ի վայր Ասորիք և Ասորեստան հասցնող «Երկաթի ճանապարհի» հետ: Ուշագրավ է, որ ուրարտական աղբյուրները միայն այս ճանապարհի վրա ընկած երկրներից (Կումմուխ, Մելիտեա, Դիաուխի) ստացած տուրքի մեջ են ոսկի հիշատակում:¹⁵

Հարավում և հարավ-արևելքում Վանի թագավորությունը գործ ուներ Առաջավոր Ասիայի հզորագույն պետության՝ Ասորեստանի հետ, ուստի Մենուա թագավորը (Ք. ա. 810-786թթ.) իր թագավորության սկզբնական շրջանում հայացքն ուղղեց դեպի հյուսիս: Էրիկուախի էթիուսյան երկիրը նվաճելուց հետո Վանի թագավորությունը բախվում է մեկ ուրիշ հզոր հակառակորդի հետ հյուսիս-արևմուտքում՝ Կարնո շրջանից մինչև Ճորոխի ավազանը ձգված տարածքում: Այստեղ նա իր ուժերը չափում է Դիաուխի (Դայաենի-Տայք) հզոր պետական կազմավորման հետ:

Դիաուխիի թագավոր Ուտուպուրշին պարտություն է կրում և անձնատուր լինում Մենուային: Վերջինս Ուտուպուրշին ներում է շնորհում՝ հարկ վճարելու պայմանով: Դիաուխիի հանդեպ տարած հաղթանակի վերաբերյալ բավականին

¹⁴ Ադոնց Ն., նշվ. աշխ., էջ 64:

¹⁵ Նույն տեղում, էջ 156, 170, 179:

տեղեկություններ է պարունակում Մենուայի արձանագրությունը, որի բովանդակությունը հետևյալն էր. «Խալդի աստվածը զինված շարժվեց Դիաուխի դեմ... գրավեցի Դիաուխի երկիրը, Շաշիլու քաղաքը, ճակատամարտով վերցրի արքայական քաղաքը: Երկիրը այրեցի, ամրոցները ավերեցի: Հասա մինչև Շեշե լեռը, Ջուանի և Ուտուխա քաղաքները... Դիաուխի թագավոր Ուտուպուրշին հայտնվեց իմ առջև, գրկեց ոտքերս, և ես նրան մոտեցա ներողամտաբար՝ գցելով հարկի տակ: Նա ինձ տվեց արծաթ, ոսկի, հարկ և այն գերիներին, որոնք ապաստանել էին իր մոտ, նա վերադարձրեց ամբողջովին»:¹⁶

Ինչպես երևում է Մենուայի վերը բերված արձանագրությունից, Դիաուխի դեմ կատարած արշավանքը հատուկ տեղ է զբաղեցրել Ուրարտուի ռազմաքաղաքական պատմության մեջ: Այդ մասին են խոսում նախ՝ բավականին մեծ թվով ուժերը, որոնք անհրաժեշտ էին Մենուային Դիաուխին հաղթելու համար, ապա՝ Դիաուխի երկրի՝ Ուրարտական պետության լուրջ հակառակորդների շարքը դասվելը, քանի որ Մենուան նրան «հզոր երկիր» է կոչում:¹⁷ Մենուայի արշավանքի ժամանակ Դիաուխին իրենից ներկայացնում էր ցեղային միություն, որի կազմում հանդես էին գալիս Բալտուլիսի երկիրը և Խալդիիսիսի քաղաքը: Բացի սրանցից, Դիաուխի տարածքում գտնվում էր Շաշիլու քաղաքը, Դիաուխի արքայանիստը, Ջուանին, Ուտուխան և քաղաք-ամրոցների մի ամբողջ շարք:

Մենուայի արշավանքի վերջնակետն է հանդիսացել Ջուանի քաղաքը, որի մասին իմանում ենք նրա թողած թերի արձանագրությունից: Պահպանված հատվածում տեղեկություն կա Դիաուխի ցեղամիության արքայանիստ Շաշիլուի գրավման մասին: Այսպիսով, Մենուայի թողած արձանագրության մեջ խոսվել է ոչ միայն Շաշիլուի նվաճման մասին, այլև Դիաուխի մյուս մարզերի, այդ թվում նաև Ջուանի քաղաքի նվաճման մասին, որը արշավանքի վերջնակետն էր:¹⁸

Արձանագրության մի քանի հատվածներ վկայում են Ուրարտուի և Դիաուխի երկրների միջև տեղի ունեցած կատաղի պայքարի մասին: Արքայանիստ Շաշիլուն գրավված էր, երկիրն իր ամրոցներով՝ հրդեհված: Մենուայի և Դիաուխի թագավոր Ուտուպուրշիի միջև հաշտությունը կայացել էր միայն Դիաուխի ջախջախումից հետո: Արդյունքում՝ Մենուան Ուտուպուրշից ստացել էր ոսկի, արծաթ և այլ հարստություն, որոնց մեջ եղել են նաև ձիեր, խոշոր և մանր եղջերավոր անասուններ:

Արձանագրության մեջ ուշադրության արժանի ևս մի հատված կա, որտեղ ասվում է, թե հաշտությունից հետո Դիաուխի թագավոր Ուտուպուրշին ստիպված է եղել Մենուային վերադարձնել ինչ-որ գերիների: Ուրեմն, Դիաուխին եղել է յուրատեսակ Շուրբիա հյուսիսում, որտեղ, ինչպես և հետագայում Շուրբիայում, ապաստան էին գտնում ուրարտական փախստականներն ու ստրուկները:

¹⁶ *Арутюнян Н. Бианили (Урарту), Военно-политическая история и вопросы топонимики, Ер., 1970, стр. 214.*

¹⁷ *Արննց Ն., նշվ. աշխ., էջ 205:*

¹⁸ *Меликишвили Г. Урартские клинообразные надписи, М., 1960, надп. N 36; Арутюнян Н. Бианили (Урарту), стр. 416-417.*

Թե ինչքան մեծ նշանակություն է տվել Մենուան Դիաուխիի նվաճմանը, երևում է Ուրարտուի տարածքում գտնված երկու արձանագրություններից, որոնք ավարտվում են անեծքով: Մակայն ակներև է, որ Դիաուխիին հնագանդեցնելն այդքան էլ հեշտ գործ չէր և Մենուան չէր կարողացել վերջնականապես հաստատվել այնտեղ: Այդ մասին է խոսում այն հանգամանքը, որ իր թագավորության սկզբին՝ Ք.ա.785-784թթ., Արգիշտի I թագավորը (Ք.ա.786-764թթ.) արշավանքներ է ձեռնարկում դեպի հյուսիս, այդ թվում նաև Մենուայի՝ նախկինում ասպատակած երկրները: Արգիշտին իր գահակալման սկզբում մի խոշոր արշավանք է կազմակերպում Դիաուխի երկրի վրա, որը, հավանաբար, Մենուայի մահվան հանգամանքից օգտվելով, դուրս էր եկել Ուրարտուի գերիշխանությունից և հրաժարվել նրան հարկ վճարելուց: Ուրարտական զորքը, իր ճանապարհին ընկած ամրոցները, բնակավայրերը կողոպտելով ու ավերելով, հասել էր մինչև Չըլդր լճի ափերը: Դիաուխի երկրի Ուտուպուրշի թագավորն ստիպված է լինում կրկին ընդունել Ուրարտուի գերիշխանությունը և Արգիշտի I-ին «նվիրել» 41 մինա ոսկի, 37 մինա արծաթ, 10 հազար մինա պղինձ, 300 խոշոր գլուխ և 10000 գլուխ մանր եղջերավոր անասուն:¹⁹ Բացի դրանից, Դիաուխին պարտավորվում էր հետագայում ամեն տարի Վանի թագավորությանը իբրև տուրք վճարել հարյուրավոր ձիեր, ցուլեր, կովեր, ոչխարներ:

Այսպիսով, հիմնվելով Ք.ա. 12-8-րդ դդ. արձանագրությունների հաղորդած տեղեկությունների վրա, կարելի է ասել, որ Դայանի-Դիաուխի-Տայքը եղել է Հայկական լեռնաշխարհի ընդարձակ, հզոր, հարուստ, աշխարհներից մեկը, որը Հայկական լեռնաշխարհում ձևավորված հակաստրեստանյան ռազմաքաղաքական խմբավորման՝ Նաիրի 23 «երկրների» կազմի մեջ առանձնահատուկ տեղ է գրավել: Հզորացած Ուրարտուի ռազմաքաղաքական պատմության մեջ ևս Դիաուխին կարևոր դեր է ունեցել, որովհետև գտնվել է Միջագետքից Հայկական լեռնաշխարհի վրայով դեպի մերձսևծովյան մարզը տանող հիմնական առևտրական ճանապարհի վրա: Դիաուխին ունեցել է զարգացած հողագործական և անասնապահական ավանդույթներ, բարձր մակարդակի հասած մետաղամշակություն և յուրատեսակ ապաստան է հանդիսացել ուրարտական փախստականների ու ստրուկների համար: Դայանի-Դիաուխի-Տայքն իր շրջակայքով անհիշելի ժամանակներից սկսած ունեցել է հնդեվրոպական, ապա՝ հնդեվրոպական-հայկական բնակչություն,²⁰ Երվանդունյաց միասնական թագավորության կազմում նրա բնակիչները՝ տայեցիները, դարձել են կազմավորվող հայ ժողովրդի բաղադրատարրերից մեկը:²¹

¹⁹ Հայ ժողովրդի պատմություն, ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., հ. 1, Եր., 1971, էջ 382:

²⁰ Պետրոսյան Մ, Դրախտի գետերի և Խավիլա, Քուշ երկրների տեղադրության շուրջ, «Պատմա-բանասիրական հանդես», 2006, 2, էջ 237-255:

²¹ Աղուպով Ա., Տայք. վարչաժողովրդագրական պատկերը XVI դարից XIX դարի առաջին երեսնամյակը, Եր., 2013, էջ 22:

ДАЯЕНИ-ДИАУХИ-ТАЙК В XII-VIII вв. до н.э.*Резюме**А. Минасян*

Ассирийские и урартийские надписи XII-VIII вв. до н. э. свидетельствуют о существовании страны Даяени-Диаухи-Тайк. Основываясь на эти данные, можно сделать выводы о том, что она представляла раннее государственное образование и сыграла важную роль в формировании в Армянском нагорье антиассирийского военно-политического союза “Страны Наири”. Находящиеся внутри этого союза многие страны под разрушительного влияния Ассирии оставили политическую арену, чего нельзя сказать о Даяени. Ассирийские нашествия на Даяени-Диаухи были приостановлены после укрепления Ванского царства (Урарту) IX век до н. э.

В экспансионистской политике этого государства особое место занимает покорение Диаухи. В VIII веке до н. э. Диаухи стал центром пересечения торговых путей от Месопотамии и Средиземноморья до Черноморского побережья. Интересно, что урартийские источники упоминают о подате золотом только со стран, находящихся на этом пути (Куммух, Мелитеа, Диаухи).

После завоевания непокорного Диаухи, цари Урарту в качестве дани получили сотни лошадей, золото, серебро, быков, мелкий и крупный рогатый скот, а также вернули сбежавших из Урарту и работающих в лучших условиях в Диаухи беженцев и рабов.

Տեղեկություններ հեղինակի մասին*Մինասյան (Պետրոսյան) Աշխեն Լևոնի – Գրավոր**«Տոսոն» վարժարան, E-mail:ashmin1977@mail.ru*